

Kina, Sverige och globaliseringen – några invändningar

RONNY NORÉN

I ett tidigare nummer av denna tidskrift diskuterar Mats Persson och Marian Radetzki (2006) (PR) effekterna av en expansion av kunskapsintensiv export i låginkomstländer, främst Kina och Indien. Artikeln baseras på en allmän jämviktsmodell där författarna gör läsaren uppmärksam på globaliseringens konsekvenser av ett kraftigt ökat utbud av kvalificerad arbetskraft i de ovan nämnda länderna. Det ökade utbudet kommer, enligt författarna, att innebära sänkta löner eller en kraftig ökning av den strukturella arbetslösheten i världens rikare länder.

Traditionellt bemöts denna argumentation med teorin om komparativa fördelar, men författarna hävdar (underförstått) att teorin om komparativa fördelar förlorar relevans för denna nya situation. De faktiska omständigheterna pekar emellertid inte på att så skulle vara fallet.

Vikten av att vara uppmärksam på de komparativa fördelarna belyses av en tidigare exportinriktad tillväxtexpansion i östra Asien. Länderna i östra Asien uppnådde en remarkabel tillväxt från mitten av 1960-talet till 1997, då denna tillväxt resulterade i en förödande finansiell kris. Ledande länder i denna utvecklingssuccé var Sydkorea, Hongkong, Taiwan och Singapore, även kallade de fyra tigrarna. Ekonomiernas uppbyggnad hade flera svagheter.¹ Den avgörande var att expansionen var baserad på låg produktivitet, dvs det växande produktionsresultatet hade alltför låg

produktion per input och därmed låga vinstförväntningar av framtida produktion.

Den nu aktuella kinesiska expansionen är betydligt större i omfattning, men exemplet belyser vikten av att vara uppmärksam på de delar inom ekonomin som kan generera komparativa fördelar. Jag låter fortsättningsvis begränsa mig till Kina.

Allmän jämvikt – den teoretiska utgångspunkten

Den allmänna jämviktsmodell av Paul Samuelson (2004) som PR återoppar är mycket enkel till sin natur. Det är en aggregerad efterfråge-utbudsmodell över varor och produktionsfaktorer. Då faktorutbudet ökas vid given efterfrågan faller faktorpriset. Om fallet i faktorpriset begränsas, tar detta sig i uttryck av utbudsöverskott, dvs arbetslöshet. Ett mycket enkelt men effektivt resonemang, som också Samuelson påpekat. Faktorpriserna får ett dominerande genomslag i modellen. Faktorpriserna tenderar att utjämnas, men om faktorutbudet ökar kraftigt i det ena landet (som exempelvis Kina), förskjuts jämviktspunkten till en låg nivå.

Men är resultatet realistiskt? Här finns invändningar. En ökad andel arbetskraft sysselsatt i produktionen leder till ökade inkomster och därav att efterfrågan ökas. Här skiljer sig produktionsfaktorn arbetskraft från andra produktionsfaktorer och resurser. Ett tillskott av arbetskraft, och det lägre varu- och faktorpris som detta medför, betyder större volym i efterfrågan och därvid större produktionsvolym, vilka måste betraktas i ett sammanhang. Andra produktionsfaktorer och resurser ger naturligtvis också inkomster och därför ökad efterfrågan. Men det avgörande här är att denna efterfrågan, vilken är bety-

REPLIK

till Mats Persson och Marian Radetzki

Ronny Norén är docent i nationalekonomi vid Mittuniversitetet i Östersund.
ronny.noren@miun.se

¹ Krugman och Obstfeld (2006), kapitel 22.

dande med tanke på den kvantitet det är fråga om, inte tagits med i den återopade modellen.

Kinas integration och expansion i världsekonomin

Det kinesiska utbudet vänder sig till övervägande del till konsumenter utanför Kina. Den kinesiska produktionen är således i huvudsak inriktad på marknaderna i väst, och därmed är produktion och inkomstbildning i väst viktiga variabler för att upprätthålla denna efterfrågan. Detta förhållande är man väl medveten om i Kina.² Vi får inte glömma att det var i och med inträdet i WTO i december 2001 och de därmed avvecklade handelskvoterna, som den kinesiska exportexpansionen blev betydligt mer intensiv än tidigare. Från att ha varit en regional maktfaktor har Kina nu blivit en global spelare på en öppen marknad. Men till följd av en ökande export ökar också behovet av importvaror. Dessa samvarierar både kvantitativt och cykliskt. Exporten domineras av konsumtionsvaror, importen domineras av avancerade insatsvaror från väst.

I Kinas import från väst tillkommer bilar och konsumtionsvaror, främst internationella märkesvaror. Frankrike är en dominerande exportör av varor för lyxkonsumtion. En ökande andel medelklass i Kina är orsaken till denna konsumtion. Exporten från Kina har tidigare dominerats av textilvaror, men under de senaste åren har denna dominans övertagits av konsumentelektronikprodukter. Komponenterna importerar och sammansätts sedan i Kina för vidare export till väst. Detta förklarar tillväxten av sammansättningsfabriker från väst. Vidare förklarar detta till stor del den ökade produktiviteten för dessa produkter och därav deras kraftiga prissänkning på marknader i USA och

Europa, med åtföljande efterfrågeexpansion.

Det är närsynt att betrakta Kinas handelsframgång som enbart negativ för USAs och EUs handel. Handeln har sänkt konsumentpriset och möjliggjort ökad export till Kina och därför högre produktionsvolym för dessa varor. Naturligtvis upplever vissa branscher en ökad konkurrens, men andra har tjänat på ökande försäljning, generellt och genom att täcka Kinas ökade importbehov. Kinas exportframgångar är direkt länkade till exportproduktion i väst i form av råmaterial och investeringsutrustning till Kina.

Den kinesiska handelsexpansionen kan i aggregerad form beskrivas som en expansion av ett ömsesidigt utbyte. Problemet är inte att Kina exporterar för mycket utan att importen till Kina är asymmetriskt fördelad på olika länder. Detta leder till ett stort handelsöverskott för Kina gentemot USA och mindre gentemot EU. Däremot har Kina ett underskott i handelsbalansen till sina asiatiska handelspartner och de oljeproducerande länder från vilka de köper sin olja.

Det är värt att observera att handelns omfattning för Asien som helhet (Kina, Taiwan, Korea, Singapore, Hongkong och Japan) har i det närmaste legat konstant de sista 15 åren. Denna andel har länge legat omkring 30 procent för EU och omkring 20 procent för USA. Kinas tillväxt i handelsutbyte med USA och EU-25 har medfört en motsvarande minskning i de övriga asiatiska länderna. Kina har i dag tagit över Japans roll som världens tredje största exportör och är i dag den tredje största importören efter Tyskland och USA. Kinas andel av USAs respektive EUs import är nu närmare 15 procent. Kinas exporttillväxt visar nu tecken på att avta. Kinas andelar av världshandeln kommer visserligen att

² Faktaredogörelsen i detta avsnitt baseras på Sherman (2005).

fortsätta öka, men i en betydligt långsammare takt.

Resultatet av den verklighet som beskrivs här är att det inte är självklart att det stora faktorutbudet i kvalificerad arbetskraft kommer att resultera i stora generella lönesänkningar i väst eller en utslagning av arbetskraft av den storlek som PR tror vara alternativet om den förutspådda lönesänkningen inte accepteras. Oavsett vilket alternativet blir skulle det betyda en minskad efterfrågan i väst, vilket allvarligt skulle skada handelsutbytet för båda parter, främst Kina.

En fråga av intresse är naturligtvis omfattningen av västs kommande företagsetablering i Kina. Företag från väst etablerar delar av sin verksamhet för att dra nytta av de lägre lönekostnaderna och den efterfrågan som finns där, men den huvudsakliga efterfrågan på kinesiska konsumtionsvaror finns fortfarande i väst och för att upprätthålla denna konsumtion måste vi ha en hög aktivitetsnivå i väst. När företagskoncentration sker till Kina är den främst avsedd för utbyte med den kinesiska marknaden. Ett fåtal verksamheter har valt att förlägga sin verksamhet till Kina enbart av kostnadsskäl, dvs industriproduktionen är inte motiverad av marknadens storlek (som ofta är motivet till utlandsetableringar) utan av att det stora faktorutbudet kan utnyttjas till låga löner. Detta är oftast arbetsintensiva företag med tillverkning av varor till slutlig konsumtion utanför Kina. På längre sikt kommer också en egen produktion av insatsvaror att etableras. Men vid den tidpunkten kommer knappast de relativa priserna på varor och produktionsfaktorer att vara oförändrade.

Den politiska dimensionen

Välutbildad arbetskraft skaffar sig nödvändig information om omvärldens levnadsvillkor och försöker anpassa sina

lönekrav och arbetsvillkor till de normer som gäller internationellt. Ju mer de tillverkande länderna samspelar med de länder som efterfrågar deras produkter, desto mer kommer ekonomiska och sociala skillnader att uppenbaras för folkflertalet. Det är ofrånkomligt att man får krav på att anpassa delar av det politiska och ekonomiska systemet till den ekonomiska omvärld man verkar i.

Politiskt är målet att få fram önskvärda ekonomisk-politiska anpassningsmekanismer så att kravet på en ökad protektionism inom EU och USA minimeras. Medborgare i väst kommer att kräva snabba åtgärder om sysselsättning, löner eller det sociala trygghetssystemet försämras. Protektionistiska stämningar gör sig redan hörda i EU och USA. Trycket på de nationella regeringarna ökar. De västliga demokratierna kommer aldrig att acceptera ett drastiskt fall i den reala lönenivån, alternativt en kraftig ökning av arbetslösheten. Dessutom ligger det inte i någon parts intresse. Men säg att ändå detta val skulle bli en realitet. Då kommer politikerna i västs demokratier tvingas att vidta åtgärder, annars ersätts de med politiker som är villiga att genomföra denna politik. Den främsta politiska åtgärden blir då att länder i väst (USA och EU i första hand) tillsammans inför importkvoter för kinesiska varor. Naturligtvis kommer detta att vara en tillbakagång i globaliseringsprocessen, främst för Kinas starkt exportinriktade tillväxtsektor. För att minska sannolikheten för en protektionistisk utveckling måste Kina leva upp till WTO-avtalet ifråga om handelsliberalisering. De huvudsakliga återstående problemen är:

- Det omfattande intrånget i skattemässiga, intellektuella rättigheter och copyrights.
- Användningen av administrativa restriktioner för att hålla utländska banker, försäkringsbolag och tele-

kommunikationsföretag utanför den kinesiska servicesektorn.

- Administrativa svårigheter försvårar för utländska investerare.
- Kvarvarande importrestriktioner på den kinesiska konsumentmarknaden.

Av denna anledning insisterade EU och USA vid Kinas inträde i WTO på att klassificeringen MES (Market Economy Status) ej skulle gälla för de närmaste 15 åren. Att Kina inte erhållit denna status gör det lättare för andra WTO-länder att ställa krav på antidumpningsåtgärder. Detta har mer och mer uppmärksamats politiskt, främst i USA pga det stora handelsunderskottet med övriga världen. Kinas handelsöverskott gentemot EU och USA har vidgats. I Europa är det främst de nya medlemmarna i östra Europa som har uppmärksamats, där västeuropeiska företag har mer omfattande investeringar och outsourcing än i Kina.³

Några slutord

Det är inte undertecknads sak att bedö-

ma PRs teser. Bortsett från dessa kommentarer är det något som överlämnas till den enskilde läsaren. Det är inte ofrånkomligt att det råder meningsskiljaktigheter när det gäller de alternativ som de båda författarna ställer läsarna inför. Men en sak har författarna mina sympatier för, nämligen att de stora frågorna alltför länge lyst med sin frånvaro i debatten. Författarnas artikel stimulerar (eller provocerar) till att denna debatt upprätthålls.

REFERENSER

Krugman, P and M Obstfeld (2006), *International Economics – Theory & Policy*, Pearson International Edition, London.

Persson, M och M Radetzki (2006), "Kina, Sverige och globaliseringen", *Ekonomisk Debatt*, årg 34, nr 1, s 5-16.

Samuelson, P (2004), "Where Ricardo and Mill Rebut and Confirm Arguments of Mainstream Economists Supporting Globalization", *Journal of Economic Perspectives*, vol 18, nr 3, s 135-146.

Sherman, H (red) (2005), "China – the New Global Player", *CES ifo Forum*, vol 6, nr 3, Ifo Institute for Economic Research, Munich, Germany.

³ Krav på en revalvering av Kinas valuta renminbi (RMB) har framförts av EU och USA. Från att ha varit fixerad i förhållande till dollarn är denna nu fixerad till en valutakorg med tillåtelse att flyta inom ett intervall på plus/minus 0,3 procentenheter. Övergången till en valutakorg har inneburit en revalvering på 2 procent, från 8,25 RMB per dollar till 8,11 RMB per dollar. Valutan kan nu betecknas som rörligt styrd växelkurs inom detta intervall.